

HØRINGSUTTALELSE TIL NVEs FORSLAG TIL NASJONAL RAMME FOR VINDKRAFT

Oppsummering

Undertegnede er dypt bekymret for konsekvensene av NVEs forslag til nasjonal ramme for vindkraft. Vi uttaler oss som tre ivrige brukere av naturen i Norge og har gjennom et rikt utvalg turer blitt godt kjent med landet fra sør til nord. Med bakgrunn i de negative konsekvensene for naturhensyn, friluftsliv, vår nasjonale naturarv og tillit til forvaltningen, anmoder vi om at nasjonal ramme for vindkraft og all utbygging av landbasert vindkraft i Norge skrinlegges. Konesjoner for prosjekter der arbeidene ikke er i gang bør trekkes.

Innledning

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) la i april 2019 fram et nasjonalt rammeverk for vindkraftutbygging på land. Ca. 100 kommuner har areal innenfor de 13 områdene som er pekt ut som gunstig for vindkraft i nasjonal ramme. OED har bedt om innspill til forslaget med frist 01.10.2019.

Om undertegnede

Gjennom en lidenskapelig interesse for friluftsliv og natur, har undertegnede – far og to sønner - erfaring fra en rekke turer i og gjennom landet. Blant disse nevnes årlige fisketurer til ulike deler av Finnmark, Norge på langs til fots og på ski, rotur langs kysten fra Nordkapp til Lindesnes, topturer, klatring og sykkeltureturer i alle landets fylker m.m. Mangfoldige turaktivitet har medført at vi etter hvert sitter på god kjennskap til Norges natur, variasjon, bosetning og historie. I tillegg har en av oss bakgrunn som landskapsarkitekt og arealplanlegger, og med dette kjennskap til arealforvaltningen.

Bakgrunn og argumentasjon

Den tradisjonelle forklaringen av landsnavnet Norge går ut på at navnet kommer fra norrønt **norðrvegr* og betyr 'veien mot nord' eller 'landet mot nord'. I innledningen i verket Vestlandets historie beskrives den norske vestkysten som en av de mest varierte landskapsregionene i Europa. Om den norske naturen skrev daværende kronprins Harald i 1980 følgende i innledningen til boka Verdens dyr;

«Vi nordmenn har fremdeles muligheter til å oppleve forholdsvis uberørt natur og det rike dyreliv som utfolder seg der»

og videre

«Gjennom friluftsliv sommer som vinter, og ved mine mange reiser, har jeg lært å sette pris på de rikdommer som natur og dyreliv byr på. Denne bok minner oss alle om hvor viktig det er å bevare dette også for kommende slekter».

At det er ønskelig å forvalte naturen også for fremtidige generasjoner fremgår også av Grunnloven §112;

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold

bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Naturen i Norge er virkelig variert og unik. Nevnte poeng av kronprinsen for 39 år siden er fortsatt gjeldende; «*Vi nordmenn har fremdeles muligheter til å oppleve forholdsvis uberørt natur (...)*». Kart som viser hvordan inngrepsfri natur og villmarksområder i Norge jevnt har blitt mindre tegner imidlertid et bilde av hvordan også vi stadig bygger ned og mister natur. Ifølge myndighetenes egen side for miljøinformasjon, Miljøstatus.no, bestod halvparten av landoverflaten i Norge av villmarkspreget natur rundt år 1900. Ved den siste kartleggingen i 2013 var dette redusert til 11,6%. I Sør-Norge finnes det knapt igjen områder som kan karakteriseres som villmark. For mange land i Europa er begrepet en saga blott. Også i et globalt perspektiv er dette en reell problemstilling. Selv om det ikke finnes noen entydig definisjon av villmark, tok forskere på det 14. partsmøtet om biomangfoldloven i Egypt til orde for at verdenssamfunnet må gå sammen og verne det som er igjen av villmarker. Det er imidlertid viktig å bemerke at det knapt finnes villmarksområder igjen i Sør-Norge. I områder der en iht. definisjon lengre knapt kan snakke om inngrepsfri natur, blir de gjenværende områdene desto viktigere, også de som er mindre enn 1 km fra nærmeste tekniske inngrep.

Frem til regjeringsskiftet i 2013 har det vært nasjonalt mål å ta vare på inngrepsfri natur. I St. mld. 21 (2004-2005) *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand* heter det at

«Det er viktig å sikre tilstrekkelige arealer til at arter kan bevege seg fritt mellom verneområdene. Tapet av slike områder må stanses. INON skal fortsatt være et viktig verktøy for å sikre inngrepsfrie områder som er av betydning for blant annet friluftsliv og biologisk mangfold».

I Soria-Moria erklæringen fra 2005 fremgår følgende;

«Stadig færre områder i Norge er uberørt av tekniske inngrep, og vi må gi sterkere beskyttelse av områder og naturkvaliteter som også våre etterkommere har rett til å oppleve».

I Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet* heter det at «*Arealinngrep og arealbruk er den viktigste negative påvirkningen for natur i Norge.*»

Selv om regjeringen med Sundvolden-plattformen tok til orde for å utvikle INON (Inngrepsfrie naturområder i Norge) som verktøy i arealpolitikken, fremgår det både av Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraft (Miljødirektoratet 2007) og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2019) at det er en intensjon og et ønske å ta vare på sammenhengende naturområder. I sistnevnte heter det på s. 16 bl.a. at

«Større, sammenhengende natur- og friluftsområder i fjell og utmark og overordnet grønnstruktur er avhengig av en langsiktig sikring og forvaltning.»

Det er også verdt å nevne at Norge i 2001 ratifiserte Den europeiske landskapskonvensjonen som innebærer alle typer landskap. I den sammenheng også viktig å bemerke at landskap både favner kultur og natur.

Som direktøren for NVE bemerket ved lanseringen av forslaget til nasjonal ramme er det riktig at naturgrunnlaget og utnyttelse av naturressursene er årsaken til at det bor folk grisgrendt i dette landet. Det er imidlertid vesens forskjell på å utnytte en ressurs slik at etterslekten også kan dra nytte av den og det å utnytte noe i en slik grad at det faktisk ødelegger mulighetene. Norske landskap og norsk natur er en sentral del av norsk identitet og tradisjon og det brukes aktivt som markedsføring. Det er natur vi har arvet fra våre forgjengere og en natur vi med rette kan være stolte av. Etter vår oppfatning er det helt urimelig å frata våre neste disse kvalitetene. For vindkraftprosjektene heter det at naturen i prosjektområdet i så stor grad som mulig skal tilbakeføres til opprinnelig stand når driften er avsluttet. For mange av inngrepene som er gjort er dette i praksis så godt som umulig, hverken myrer eller knauser, koller og eldgamle trær kan enkelt restaureres og evt. dyreliv som er borte kan være borte for alltid. Restaurering i det omfang det her er snakk om vil dessuten innebære betydelige kostnader.

Prosessene til nå

Kanskje aldri har tidligere har nedbygging av norsk natur skjedd i et omfang og med en hastighet som vi har sett nå, og det må diskuteres om ikke vindkraftutbyggingen kan være den største arealsaken i vår historie. Da er minstekravet at prosessene går ryddig for seg. Prosessene til nå gir i mange tilfeller inntrykk av å være så mangelfulle og kritikkverdige at mange føler mistillit til forvaltningen. Som eksempler nevnes at Fylkesmannen i Vestland i brev 19.08.2019 fremmet kross kritikk av NVEs godkjenning av MTA-plan for Lutelandet vindkraftverk, herunder bl.a. kritikk av bruk av naturmangfoldloven og manglende kompetanse om fugletrekk. For alle som er opptatt av troverdig forvaltning er brevet alvorlig lesning. Norsk ornitologisk forening – som innlysende har god kompetanse på fugl - viser til at vindkraftverk er plassert midt i viktige fugletrekk. I septemberutgaven av Aftenposten Innsikt 2019 trekkes det frem eksempler som viser at det for visse vindkraftverk kan diskuteres om de vil gi klimagevinst i det hele, i det de er plassert i viktige myrområder. I en rapport fra 2015 gikk Miljødirektoratet gjennom tidligere tildelte vindkraftkonsesjoner og fant at mange prosjekter fikk konsesjon til tross for at det som tidligere het Direktoratet for naturforvaltning frarådet konsesjon. Til tross alt som er sagt om viktigheten og ønsket om å ta vare på sammenhengende naturområder er flere vindkraftverk gitt konsesjon og plassert i slike områder.

Både Riksantikvaren og Miljødirektoratet leverte sine rapporter til utarbeidelsen av nasjonal ramme. Flere allerede utbygde vindkraftverk og gitte konsesjoner ligger i områder som av disse instansene er anbefalt ekskludert. Utbygging av Sørmarkfjellet i Trøndelag ble av Miljødirektoratet og Fylkesmannen i Trøndelag vurdert å ha stor negativ betydning for friluftsområde. Disse vurderingene ble avvist av NVE og senere også av OED. Fylkesmannen oppsummerte til slutt den 07.03.2018:

«All den tid OED har godkjent endringen av vindkraftanlegget, vil det være lite formålstjenlig å gjøre annet enn å akseptere omdisponeringen, men det kan jo synliggjøres at dette ikke er en ønsket omdisponering fra fylkesmannens side.»

Miljødirektoratet uttalte følgende til planen;

«Hele planområdet som brukes til vindkraftproduksjon mister sin verdi som sammenhengende naturområde. Det betyr at de kvalitetene som er knyttet til at området er stort, sammenhengende og tilnærmet urørt, ikke vil være til stede lenger.»

Også forekomst av hubro på Sørmarkfjellet og hvordan NVE og OED syntes å operere med egne vurderinger uten å ta hensyn til de miljøfaglige vurderingene som ble gjort, er graverende i det dette også er med å undergrave tilliten til forvaltningssystemet.

Om Sørmarkfjellet skrev NVE;

«Den samlede belastningen fra mange nye vindkraftverk kan bli omfattende. Det kan medføre totalt sett store arealbeslag og omfattende fragmentering. I tillegg vil vindkraftutbygging medføre flere veier, kraftlinjer og annen infrastruktur, økt tilgjengelighet og økt forstyrrelse. Dette er en samlet effekt som er svært vanskelig å vurdere på prosjektnivå.»

Denne uttalelsen synes å vitne om at den samlede konsekvensen av alle vindkraftverkene – som etter vårt syn er et nasjonalt anliggende – har vært fraværende.

Alle disse påpekningene og betraktningene er ikke grunnløse. Det enorme engasjementet og sakene som har kommet frem vitner om prosesser som vanskelig kan vitne om god forvaltningsskikk og vi mener det er viktig at departementet tar innover seg det faktum at mange borgere altså snakker om uthuling av lovverk og manglende respekt for forvaltningen. Etter vår oppfatning er dette et dypt alvorlig problem.

Videre mener vi det er svært betenkelig at det er utbyggerne selv som velger konsulentselskap for å undersøke naturverdiene for de ulike prosjektene. Etter hva vi er kjent med viste det seg f.eks. at firmaet som har hatt ansvar for naturmangfoldrapporten for Geitfjellet vindkraftverk ikke engang var i området. Slike tilfeller bidrar også til å i undergrave tilliten til forvaltningen.

Arealbeslagene og inngrepene som presenteres i de ulike sakene synes bagatellisert. Disse presenteres gjerne som de faktiske inngrepene i form av veier og oppstillingsplasser, selv om realiteten naturligvis innebærer at hele områder blir påvirket, herunder synlighet, infralyd m.m. I tillegg kommer lysblink i mørket som et bidrag til lysforurensning over store avstander.

Etter hva vi er kjent med har ikke Helse- og omsorgsdepartementet tenkt å uttale seg til rammen. En skulle ikke behøve å lete lenge for å finne eksempler på den avmakt, frustrasjon og sorg folk opplever som følge av nedbygging av natur, fjell, landskap og nasjonal arv, momenter som også spiller inn ved vindkraftutbygging.

Vi mener vindkraftutbygging er problematisk ift. dyrevelferdloven. Det finnes nok av dokumentasjon på at fugler ikke bare blir drept, men også lemlestet i møte med vindturbiner.

I en rapport fra NTNU fremgår det at oppgradering av eksisterende vannkraftverk kan gi like mye ny kraft som all planlagt vindkraft, og med langt mer skånsomme naturinngrep. Dagens skatteordninger til vannkraft må endres slik at det blir lønnsomt å oppgradere disse. Vi mener energiøkonomisering og

energieffektivisering må utnyttes til det fulle før man belaster naturmiljøet med vindkraftutbygging og annen kraftutbygging.

Vi er kjent med at de fleste kommuner synes å være mot videre vindkraftutbygging på land. Foruten et stort folkelig engasjement, har en rekke ulike organisasjoner også markert sitt standpunkt, herunder nevnes Norsk klatreforbund, Norske naturfotografer m.fl. Til sammen representerer disse foreningene og gruppen et betydelig antall medlemmer.

Oppsummering og konklusjon

Vi mener at Nasjonal ramme for vindkraft ikke svarer på utfordringene med tap av natur. Før den nasjonale rammen ble påbegynt skulle det vært hentet inn mer erfaringer fra allerede etablerte vindkraftverk. Behovet for vindkraftutbygging synes svakt begrunnet, og reell samfunnsøkonomisk nytte synes overhodet ikke klarlagt. Gitte konsesjoner og etablerte vindkraftverk synes å bære preg av at viktige naturhensyn og miljøfaglige råd blir ignorert og tilsidesatt gjennom prosessene, noe som medfører at tilliten til forvaltningen blir bygd ned.

Etter vår mening bidrar forslag til nasjonal ramme til;

- Potensiell ødeleggelse og fragmentering av intakte naturområder, både større og de mindre som faller utenfor kategoriene i «inngrepsfri natur»
- Potensiell ødeleggelse av unike landskap
- Potensiell ødeleggelse kulturminner- og miljøer
- Potensiell ødeleggelse av næringsgrunnlag, herunder turisme knyttet til natur og landskap, reiseliv, utmarksbeite og fjell-landbruk
- Negativ innvirkning på dyreliv
- Dyp fortvilelse og frustrasjon hos store deler av befolkningen

Vi mener det ikke kan forsvares å bygge ned og frata generasjonene etter oss den naturen vi selv har vært privilegerte å få arve, en natur det både nasjonalt og globalt stadig blir mindre av som følge av ulike former for nedbygging.

Med bakgrunn i de negative konsekvensene for naturhensyn, friluftsliv, urbefolkning, vår nasjonale naturarv og tillit til forvaltningen, anmoder vi om at nasjonal ramme for vindkraft og all utbygging av landbasert vindkraft i Norge skrinlegges. Konsesjoner for prosjekter som ikke er påbegynt bør trekkes.

Vi vil anmode om at saken sendes tilbake til Stortinget for fornyet behandling og revisjon av Stortingsmelding St. 25 (2015-2016).

Mvh

Rolf-Erik Poppe

Lars Thomas Poppe

Trygve T. Poppe